

"ZAMONAVIY TA'LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI"

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

THE USE OF THE MOTHER TONGUE IN TEACHING ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

Nizomjonova Gulzoda

Webster University, MATESOL Master's Program

Abstract

This article examines the use of the mother tongue in teaching English as a foreign language. The role of the first language in foreign language education has long been a subject of debate. On the one hand, using English as much as possible can increase learners' exposure to the target language and promote communicative competence. On the other hand, purposeful and limited use of the mother tongue can facilitate the explanation of difficult grammatical structures, new vocabulary, and abstract concepts. The article discusses the advantages and potential disadvantages of using the mother tongue and presents effective ways of integrating it into English language lessons. Particular attention is paid to maintaining an appropriate balance between the mother tongue and English in the classroom.

Keywords

English language, foreign language, mother tongue, language teaching, communicative competence, translation, language exposure, pedagogical approach.

INGLIZ TILINI XORIJIY TIL SIFATIDA O'QITISHDA ONA TILIDAN FOYDALANISH

Nizomjonova Gulzoda

Webster University, MATESOL magistranti

Annotatsiya. Mazkur maqolada ingliz tilini xorijiy til sifatida o'qitish jarayonida o'quvchilarning ona tilidan foydalanish masalasi tahlil qilinadi. Xorijiy til ta'limida ona tilidan foydalanish uzoq vaqt davomida munozarali masalalardan biri bo'lib kelgan. Bir

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

tomondan, dars jarayonida faqat ingliz tilidan foydalanish o‘quvchilarning til muhitiga ko‘proq kirishishini va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishni ta’minlaydi. Boshqa tomondan, ona tilidan maqsadli va me’yorida foydalanish murakkab grammatik mavzularni, yangi so‘zlarni hamda abstrakt tushunchalarni tushuntirishni osonlashtiradi. Maqolada ona tilidan foydalanishning afzalliklari, mumkin bo‘lgan salbiy jihatlari va undan samarali foydalanish usullari yoritiladi. Shuningdek, ingliz tili darslarida ona tili va ingliz tili o‘rtasidagi muvozanatni saqlashning ahamiyati ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: ingliz tili, xorijiy til, ona tili, til o‘rgatish, kommunikativ kompetensiya, tarjima, til muhiti, pedagogik yondashuv.

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida ingliz tilini o‘rganish va o‘rgatish ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ingliz tili xalqaro muloqot, ilm-fan, texnologiya, biznes va ta’lim sohalarida keng qo‘llanilayotganligi sababli unga bo‘lgan ehtiyoj yildan-yilga ortib bormoqda. Shu sababli ingliz tilini xorijiy til sifatida samarali o‘qitishning metodik asoslarini takomillashtirish muhim pedagogik vazifalardan hisoblanadi.

Xorijiy til darslarida o‘qituvchi va o‘quvchi qaysi tildan foydalanishi masalasi metodikada doimiy muhokama qilinadigan mavzulardan biridir. An’anaviy grammatika-tarjima metodida ona tilidan keng foydalanilgan bo‘lsa, kommunikativ yondashuvda maqsadli tildan imkon qadar ko‘proq foydalanishga urg‘u beriladi. Biroq zamonaviy metodik qarashlarda ona tilini butunlay inkor etish ham, undan haddan tashqari foydalanish ham samarali emasligi ta’kidlanadi.

Ona tili o‘quvchining avval shakllangan lingvistik bilimlari va tajribasini ifodalaydi. Shu sababli undan oqilona foydalanish yangi tilni o‘zlashtirish jarayonini qo‘llab-quvvatlashi mumkin. Asosiy masala — ona tilidan qachon, nima maqsadda va qanday miqdorda foydalanishni to‘g‘ri belgilashdir.

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”

nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi

VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

Ona tilidan foydalanishning pedagogik ahamiyati

O‘quvchi xorijiy tilni o‘rganayotgan paytda yangi bilimlarni ko‘pincha avvalgi lingvistik tajribasi bilan bog‘laydi. Ona tili aynan shu jarayonda tayanch vazifasini bajarishi mumkin. Masalan, yangi so‘zning ma‘nosini tushuntirishda o‘qituvchi uzoq izoh berish o‘rniga uning ona tilidagi ekvivalentini aytishi mumkin. Bu ayniqsa boshlang‘ich darajadagi o‘quvchilar uchun foydali bo‘lishi mumkin.

Ona tilidan foydalanish quyidagi vaziyatlarda samarali natija berishi mumkin:

- murakkab grammatik qoidalarni tushuntirishda;
- abstrakt tushunchalarni izohlashda;
- yangi va murakkab so‘zlarning ma‘nosini aniqlashda;
- topshiriq yoki mashqning mazmunini tushuntirishda;
- xavfsizlik, imtihon yoki muhim tashkiliy ko‘rsatmalarni yetkazishda;
- o‘quvchilarning xatolarini izohlashda;
- ikki til o‘rtasidagi o‘xshashlik va farqlarni ko‘rsatishda.

Shu bilan birga, ona tilidan foydalanish o‘quvchining mustaqil fikrlash va ingliz tilida muloqot qilish imkoniyatlarini cheklab qo‘ymasligi kerak.

Ona tilidan foydalanishning afzalliklari

Birinchi afzallik — vaqtni tejash. Ba’zi murakkab tushunchalarni ingliz tilida uzoq izohlash o‘rniga ona tilida qisqa tushuntirish mumkin. Natijada dars vaqtining katta qismi amaliy mashqlarga sarflanadi.

Ikkinchi afzallik — tushunishni osonlashtirish. Boshlang‘ich darajadagi o‘quvchilar barcha inglizcha izohlarni tushunmasligi mumkin. Ona tilidagi qisqa izoh ularga mavzuni to‘g‘ri anglashga yordam beradi.

Uchinchi afzallik — psixologik qulaylik. Xorijiy tilni endigina o‘rganayotgan o‘quvchilar ko‘pincha xato qilishdan qo‘rqadilar. Zarur vaziyatlarda ona tilidan

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

foydalanish ulardagi xavotirni kamaytirib, darsda faolroq qatnashishiga yordam berishi mumkin.

To‘rtinchi afzallik — tillarni taqqoslash imkoniyati. O‘quvchilar ona tili va ingliz tilidagi grammatik yoki leksik farqlarni taqqoslash orqali ayrim qoidalarni yaxshiroq anglaydilar. Masalan, ingliz tilidagi artikllar tizimi o‘zbek tilida mavjud emasligi sababli ushbu mavzuni o‘zbek tili bilan qiyoslash foydali bo‘lishi mumkin.

Ona tilidan haddan tashqari foydalanishning salbiy jihatlari

Ona tilidan foydalanishning ijobiy tomonlari bilan bir qatorda uning ayrim cheklavlari ham mavjud. Eng asosiy muammo — o‘quvchilarning ingliz tiliga bo‘lgan real ta’sir darajasining kamayishidir.

Agar o‘qituvchi dars davomida doimiy ravishda ona tilida gapirsa, o‘quvchilar ingliz tilini tinglash va tushunish imkoniyatidan kamroq foydalanadilar. Natijada tinglab tushunish, og‘zaki nutq va tezkor javob berish ko‘nikmalari sekinroq rivojlanishi mumkin.

Bundan tashqari, o‘quvchilar o‘qituvchining ona tiliga haddan tashqari bog‘lanib qolishi mumkin. Masalan, har bir yangi so‘zning tarjimasini kutish o‘quvchining so‘z ma’nosini kontekst orqali aniqlash qobiliyatini pasaytiradi.

Shuningdek, so‘zma-so‘z tarjima qilish interferensiyaga olib kelishi mumkin. O‘quvchi ona tilidagi grammatik yoki sintaktik qoidalarni ingliz tiliga bevosita ko‘chirishga urinishi natijasida xatolar yuzaga keladi.

Kommunikativ yondashuv va ona tili

Zamonaviy ingliz tili ta’limida kommunikativ yondashuv muhim o‘rin egallaydi. Ushbu yondashuvning asosiy maqsadi o‘quvchiga grammatik qoidalarni yodlatish emas, balki undan real kommunikativ vaziyatlarda foydalanish imkoniyatini yaratishdir.

Shu sababli darsning asosiy kommunikativ qismi ingliz tilida tashkil etilishi maqsadga muvofiq. O‘quvchilar savollarga javob berish, juftlikda suhbatlashish,

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

guruhda muhokama qilish, rolli o‘yinlarda qatnashish va fikr almashish orqali ingliz tilidan faol foydalanishlari kerak.

Bunda ona tili yordamchi vosita sifatida qo‘llanishi mumkin. Ya’ni ona tili darsning asosiy tili emas, balki muayyan pedagogik maqsadga erishish uchun qo‘llanadigan vosita bo‘lishi kerak.

Ona tilidan samarali foydalanish strategiyalari

O‘qituvchi ona tilidan foydalanishda bir necha metodik strategiyalarga amal qilishi mumkin.

Birinchidan, “avval inglizcha, zarur bo‘lsa ona tilida” tamoyilidan foydalanish mumkin. O‘qituvchi avval tushunchani ingliz tilida sodda tarzda izohlaydi. Agar o‘quvchilar tushunmasa, qisqa ona tili izohidan foydalanadi.

Ikkinchidan, kontekstual tarjima samarali hisoblanadi. Har bir so‘zni alohida tarjima qilish o‘rniga o‘quvchilarga so‘zning gapdagi ma’nosini aniqlash imkoniyati beriladi.

Uchinchidan, qiyosiy tahlildan foydalanish mumkin. Ingliz va ona tilidagi o‘xshash hamda farqli grammatik tuzilmalarni taqqoslash o‘quvchilarning lingvistik ongini rivojlantiradi.

To‘rtinchidan, o‘qituvchi vizual vositalardan foydalanishi kerak. Rasmlar, jadvallar, diagrammalar, mimika va real predmetlar yordamida ko‘plab so‘z va tushunchalarni tarjimasiz tushuntirish mumkin.

Beshinchidan, darsning bosqichiga qarab til nisbatini o‘zgartirish mumkin. Masalan, yangi grammatik qoidani tushuntirishda qisqa ona tili izohi kerak bo‘lishi mumkin, ammo keyingi mashqlar va muloqot imkon qadar ingliz tilida olib borilishi lozim.

O‘qituvchining roli

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

O‘qituvchi ona tilidan foydalanish darajasini o‘quvchilarning yoshi, til bilish darajasi, mavzu murakkabligi va dars maqsadiga qarab belgilashi kerak. Boshlang‘ich bosqichda ona tilidan foydalanish nisbatan ko‘proq bo‘lishi mumkin. O‘quvchilarning ingliz tili darajasi oshgani sari ona tiliga bo‘lgan ehtiyoj kamayib borishi maqsadga muvofiq.

O‘qituvchi o‘quvchilarni doimiy tarjimaga o‘rgatmasligi, balki ularni ingliz tilida mustaqil ravishda ma’no chiqarishga undashi kerak. Masalan, yangi so‘zlarni kontekst, sinonim, antonim, rasm yoki misol orqali tushuntirish tarjimaga nisbatan ko‘proq mustaqillikni shakllantirishi mumkin.

Amaliy tavsiyalar

Ingliz tili darslarida ona tilidan samarali foydalanish uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Ona tilidan faqat aniq pedagogik maqsad mavjud bo‘lganda foydalanish.
2. Har bir yangi so‘zni avtomatik tarzda ona tiliga tarjima qilmaslik.
3. Darsning kommunikativ va amaliy qismini imkon qadar ingliz tilida tashkil etish.
4. O‘quvchilarning til darajasini hisobga olish.
5. Murakkab grammatik tushunchalarni zarur hollarda ona tilida qisqa izohlash.
6. Vizual materiallardan keng foydalanish.
7. O‘quvchilarni kontekst orqali ma’no chiqarishga o‘rgatish.
8. Ona tili va ingliz tili o‘rtasidagi grammatik farqlarni qiyosiy tahlil qilish.
9. Juftlik va guruhli mashqlar orqali ingliz tilida muloqot qilish vaqtini oshirish.
10. O‘quvchilarni bosqichma-bosqich ingliz tilidan mustaqil foydalanishga yo‘naltirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini xorijiy til sifatida o‘qitishda ona tilidan foydalanish mutlaqo taqiqlanishi yoki cheksiz qo‘llanishi kerak bo‘lgan vosita sifatida

“ZAMONAVIY TA’LIM VA TILSHUNOSLIK RIVOJI”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-6, 2026

qaralmasligi lozim. Uning samaradorligi qanday maqsadda, qaysi vaziyatda va qanday miqdorda qo‘llanishiga bog‘liq.

Ona tili murakkab mavzularni tushuntirish, o‘quvchilarning tushunishini ta’minlash va ayrim lingvistik farqlarni ko‘rsatishda foydali pedagogik vosita bo‘la oladi. Biroq ingliz tilidagi real kommunikatsiya uchun yetarli imkoniyat yaratish ham muhimdir. Shuning uchun eng maqbul yondashuv ona tilini yordamchi vosita sifatida saqlab, ingliz tilidan foydalanish ulushini o‘quvchilarning bilim darajasiga mos ravishda bosqichma-bosqich oshirishdan iborat.

Samarali ingliz tili darsi ona tilini butunlay chetlashtirishga emas, balki undan maqsadli foydalanish va o‘quvchilarning ingliz tilida mustaqil muloqot qilish imkoniyatlarini maksimal darajada oshirishga asoslanishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cook, V. (2001). Using the First Language in the Classroom. Canadian Modern Language Review, 57(3), 402–423.
2. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Longman.
3. Nation, I. S. P. (2003). The Role of the First Language in Foreign Language Learning. Asian EFL Journal.
4. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge University Press.
5. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education.
6. Atkinson, D. (1987). The Mother Tongue in the Classroom: A Neglected Resource? ELT Journal, 41(4), 241–247.
7. Turnbull, M., & Dailey-O’Cain, J. (Eds.). (2009). First Language Use in Second and Foreign Language Learning. Multilingual Matters.